

GALERIA DE OBRES VALENCIANES

7374

MOSÉN RAMÓN

COMEDIA VALENSIANA

ORICHINAL DE

D. ESTANISLAO ALBEROLA

Número extraordinari: 75 séntims

EDITORIAL «ARTE Y LETRAS»
AVENIDA DE VICTORIA EUGENIA, LETRA V.
VALENCIA

- Núm. 1 Carabasa m'han donát... - De José M.ª Juan
- 2 El Millor Castic. - De Enrique Beltrán.
- 3 El dolor de fer bé. - De J. Peris Celda.
- 4 La Menga. - De J. Soler Peris.
- 5 ¡Aixina debien ser totes!... - De José M.ª Garrido
- 6 De Fill a Fill. - De Manuel Navarrete.
- 7 Fallo a blanques. - De José M.ª Juan.
- 8 Terra Fangosa. - De Paco Barchino.
- 9 Mal instint. - De José M.ª Mateu.
- 10 ¿Y dihuen qu' el peix es car? - De Visent Montesino.
- 11 El tenorio del carrer. - De Eduardo Buil.
- 12 El marit de la machor y el noyio de la menuda. - De José M.ª Juan García y J. Ferrer Vercher.
- 13 Picardies d' estudiant - De Visent Luis Puchol.
- 14 ¡Ya soc pare, ya soc pare! - De Pepe Angeles.
- 15 Les festes d' un poblet o la filla del clavari - De Salvador Soler Lluch.
- 16 La Festa de la Flor - De Felipe Meliá.
- 17 Les dos chermanes. - De Eduardo Buil.
- 18 ¡Ya no sóna la guitarral - De Felipe Meliá.
- 19 Els quatre séros - De Pepe Serred Mestre.
- 20 El llenguache del tabaco y ¡Eixos Caseros!... - De Felipe Meliá.
- 21 Hiá que tindre carácter. - De M. Haro López.
- 22 Al treballaor, faena. - De Pepe Angeles.
- 23 Els fills dels vells. - De Felipe Meliá.
- 24 De sacristá a torero. - De Leopoldo G. Blat y Vicente Broseta Rosell.
- 25 ¡Pobres flors! - De Artúro Casinos
- 26 En el pecat va la penitensia. - De Francisco Mínguez.
- 27 Rosa de Valencia. - De Eduardo Buil y Chusep Jover Navarro.
- 28 Més allá de la lley. - De J. Peris Celda.
- 29 ¡Ara eres mare! - De Arturo Casinos
- 30 Dos secrets en dos femelles. - De Francisco Palanca y Roca.
- 31 Un sastre de... carreró - De Antonio Virosque.
- 32 Mariano, toca... ¡Mec! Toca... ¡mec! - De Ramón y José Morell. - Música de Miguel Asensi.
- 33 ¡Polvos venenosos! - De Francisco Pierrá y Luis Candela-Versió valensiana de José M.ª Garrido
- 34 En la Nochebuena. - De Felipe Meliá.
- 35 Anima valensiana. - De Ignasi y Concheta Ruiz.
- 36 Sense caraseta. - De Santiago Sallés.
- 37 El sant de la chica. - De José M.ª Garrido.
- 38 Els Reys dels chiquets. - De Felipe Meliá
- 39 La Oroneta - De Alberto Martín.
- 40 La demaná de la novia. - De don E. Alberola
- 41 La salyació de la casa. - De A. Virosque

MOSÉN RAMÓN

Comèdia dramàtica en dos actes y en vèrs.

Estrená en el «Teatro Moderno», de València,
el día 6 de Novembre de 1928.

IMPRENTA

Editorial "ARTE Y LETRAS" Avenida Victoria Eugenia, letra V. - VALENCIA

TELÉFONO 12503

DEDICATORIA

Al senyor en Vicent Palavicino i Lara, marqués de Mirasòl, abogad i artiste; gran intel·ligència i gran còr, li dedica esta obreta en tot lo seu respecte i carinyo.

L' AUTOR

ES PROPIETAT

Ningú podrà reproduir-la ni representarla sense autorisació del autor.
«La Sociedad de Autores Españoles», es la encarregá de consedir o
negar el permis pera representarla y cobrar els drets.
Queda fet el depòsit que la ley mana.

REPARTO

PERSONACHES

ACTORS

Doña ASUNSIÓ.	CARMEN CASESNOVES
ELVIRA (filla)	PILAR TENA
ROSARIO (criá).	PEPITA IBARRA
CLARETA (id.)	JOSEFINA MATEO
MOSÉN RAMÓN (tío de Salvador).	PACO FERNÁNDEZ
CASTO (Vinagrera)	PEPE ALBA
SALVADOR (nebot del Mosén)	LUIS VILAR
DANIEL (fill de don Damiá)	FRANCISCO BELLVER
PASCUAL (el dòcte)	MANUEL ROIG
DON DAMIÁ	PEDRO CRUZ

L' ACSIÓ EN UN POBLE DE VALENSIA.

ÈPOCA ACTUAL

DRETA Y ESQUERRA LES DEL ACTOR

606674

ACTE PRIMER

DECORASIÓ: Entrá de la Casa-Abadía d' un pòble de regular veinat, en la montaña de Valensia. Pòrta al foro, dos laterals a la dreta y una, més gran, a la esquèrra. Mòbles decorosos y en consonansia a la santitat de la vivienda.

Al alsarse el teló están en essena PASCUAL
y ROSARIO.

- Rosario No gastes ya més saliva
 que ha de ser inútil tot.
 Yo soc vella pa casarme
 y eres tú més vell que yo,
 y uns atres motius a banda
 que sabem de sòbra els dos.
- Pascual Fòra dels anys no vech motiu.
- Rosario Fòra dels anys n' hi ha molts.
- Pascual Tú els dirás.
- Rosario Mira, deixemo,
 que això será lo millor.
- Pascual ¿Quíns motius?
- Rosario Ya que t' empees,
 Allá va la relasió.
 Tú saps, Pascual, que soc pòbra,
 que res tine, ni pôc ni molt,
 y que 'm guaño el pá que 'm menche
 en casa mosén Ramón,
 así, en la Abadía.
- Pascual Bueno.
- Rosario ¿Cóm, bueno? Malo del tot.
 Que además de la faena...

- Pascual Que no es molta...
- Rosario ¡Qué grasiós!
 May m' ha agradad este ofisi
 de ser ama de retor.
 Y así tinc que ser dos vòltes,
 ama d' ell y del nebot
 que saps que per a criarlo
 entrí en esta casa yo,
 cuan resín naixcut el trobaren
 en l' altar del Salvador
 al obrir l' iglesia un día.
 L' acullí mosén Ramón,
 huí li paga una carrera
 y es así l' amo de tot.
 Y yo soc per als dos l' ama
 y no puc estar millor.
 Pero ves a tapar boques
 de la mala chent del món.
- Pascual Tot això t' alforraríes
 si mos casárem els dos.
- Rosario Y el día que mos casárem
 mencharíem cañamóns.
 Perque tú que siguent chove
 no has acachat may el llom,
 no anabes a fero ara
 qu' eres més vell que la tos.
- Pascual No nese site acacharlo
 per a guañar me els sigróns.
 ¡Huí soc corredor de finques! (Pretensió)
- Rosario ¡Che, qué gracia!... Corredor,
 en més añs qu' el Micalet
 y en lo reuma en lo chenoll.
- Pascual Yo soc corredor de finques (Marcat.
 y fas pròu operasións
 y em guaño be la pataca.
 A la señora Asunsió
 l' in he fet dos en pòc temps
 y en tinc en marcha atres dos,
 que a seguir el tren que pòrta
 va tindre que véndreu tot.
- Rosario Per això busca la boda
 de sa filla en son nebot,

fill del seu cosí Damiá,
qu' es molt ric.

Pascual Sí, Daniel, molt.

Rosario Sent aixina qu' ella sempre
ha vullgut a Salvador.

Pascual Ella no vól a ningú,
pòrta a retrotér als dos
y así haurá una trachèdia
cuan se tròben front a front. (Pausa.

Rosario Y sa mare, els corretaches,
t' haurá pagat en cansóns
perque eixa tía no dona...

Pascual Ni el bòn día, ya hu sé yo.
Pero entr' eixos tractes y atres
perque molts pòcs fan un molt
y yo mèdie en moltes còses
y soc tan bòn mediaor,
que me done la gran vida,
y si es casárem el dos...
¡Rosario, no me desaires!

Rosario Bueno, no te dic que no...

Pascual ¡Rosario!... (Entusiasmat.

Rosario No 't presipites
qu' he d' imposar condisións.
Es presis que antes m' achudes.
Per achudá. (Rápit.

Pascual Pero en tot.

Rosario Pa que Elvira, la veleta,
se decline a Salvador
y que la meua neboda,
criá de doña Asunsió...

Pascual ¿La Clareta?

Rosario La Clareta,
la casem també.

Pascual ¡Redioll!

En qui vullgues; es la meua
especialitat machor.

Rosario Bueno, bueno, tin en conte
qu' ella parla... a entropesóns.

Pascual Be, dòna; y si no parlara
cap de paraula millor.

¿Y quí es el felís mortal
 a qui anem a fer dichós?
 Rosario Casto.
 Pascual ¿L' escolá?
 Rosario Exe-homo.
 Pascual Es un tonto.
 Rosario Cap y tot;
 pero tú ya saps qu' els tontos
 pa marits son els millors,
 y a més, pòrta una caseta...
 L' aprèsia mosén Ramón,
 y yo...
 Pascual Ni micha paraula.
 Hu vòls tú... sanse-acabó.
 Rosario Y cuan els quatre se casen
 es casem mosatros dos.
 Pascual ¿No vòls cap de còsa més?
 Rosario Ya t' he dit les condisións.
 Pascual Si tú vòls..., a doña Asunta
 la casem en lo retor,
 perque tracte en que yo mèdie
 se fa per damunt de tot.
 Ya hu vorás.
 Rosario Anem a vóreu.
 S' ha presentat la ocasió.

CASTO, per el foro.

Casto Ave María Purísima.
 Rosario Sin pecado.
 Pascual Pasa avant.
 Casto Si destorbe... (Molt vergoñós.
 Rosario No destorbes.
 Casto Sentiría... destorbar,
 y si de les seues còses
 estaben vostés parlant...
 Pascual No; parlábem de les teues.
 Casto Això si qu' es més estrañ,
 perque yo sempre me cuide
 de no donar que parlar.
 Y com ú es tan pòca còsa...

Rosario No tan pòca.
 Casto Grasies. ¡Ay! (En crit
 Pascual ¿Qué pasa?
 Casto Que m' en adone
 que duc la gorra posá. (Se la lleva.
 Perdonen; com ú es eixina.
 Rosario De res.
 Pascual Estás perdonat...
 pero vullc que me contestes
 a una còsa interessant.
 Casto ¿Pa vosté o per a mí.
 Rosario Per als dos.
 Casto Pos vinga; vostés dirán.
 Pascual ¿A tú t' agrá la Clareta?
 Casto ¿La Clareta?... Pos es clar.
 Pascual Una pregunta molt seria.
 Casto Això es una trabucá.
 Rosario Pero, ¿a tú t' agrá?
 Pascual ¿Sí o no?
 Casto Pos no me te que agradar. (Risa boba.
 Pero com ella es aixina
 y yo soc així..., pos may
 s' ham entés, y com ya saben
 que té eixa llengua de draps,
 que diu figues per llantèrnes,
 y eixe mòdo de mirar
 que marecha, moltes vòltes
 comensant be, acabem mal;
 y a estes hòres no sabría
 dirlos aón tenim el tall.
 Pascual Pues tot això ha d' acabarse;
 huí tens que parlarli clar.
 Casto Y si ella me contesta... térbol
 se quedem mateix que abáns.
 Rosario ¿No es bòna chica?
 Pascual ¿No es guapa?
 Casto Guapa si qu' es molt, caram.
 Pascual Y si tú no t' atrevixes...
 Rosario Mira qué casolitat. (Veent a CLARETA.
 Casto No es casolitat, no hu crega.
 Es qu' ella ve combiná.

CLARETA, per el foro.

- Clereta Buenas «taldes» a vostés.
Pascual Buenos días. (Correchintla.
Rosario Pasa avant.
Casto Si son les nòu del matí. (Rientse.
Clareta «Peldonen», m' ha «entibotat».
Casto ¡S' ha entibotat! (Se riu estúpidament.
Clareta No te «ligues»
o te sòlte una galtá.
Pascual ¡Huí está imposible!
Rosario ¡Chiquilla!
Clareta ¿Que «Gamón» mosén no está?
Casto Está en l' esglesia, ve pronte.
Pascual Pos se podeu esperar
y parleu de vòstres còses.
Clareta «¿Nòstles?...» ¡Qué «balbalitat»!
Rosario Sí, dòna, sí; de les vòstres.
Pascual ¿Es que Casto no t' agrá?
Clareta Si este es més «tito» qu' un tonto-
dels que venen pel Nadal.
Casto Cuan m' insulta la Clareta
ya han vist que parla pròu clar.
Rosario Nebodeta, feste càrrec...
Pascual Es bòn chic.
Casto Y soc formal.
Vinga, no sigues aixina.
(Acostantse a ella melós y ridícul. Ella no fuch.
Rosario Sí, filla, sí.
Pascual ¡Ya m' agrá!
(Queden formant dos grupos y parlant apart. CLARETA
en CASTO, y ROSARIO en PASCUAL.
Casto Tú ya saps, Clareta meua
que 't vullc com un animal.
Clareta Tú mie vòls com a lo que «eles».
Pascual Pos ella tira a pegar.
Rosario Qui desprèsia comprar vòl.
Pascual Res de lo que vech m' agrá.
Rosario Pos mira, en lo de mosatros
les condisións ya les saps. (Parlen baix.

- Casto Saps que tinc una caseta
per a els dos.
- Clareta «Gualdatelá»,
«pelque» lo qu' es yo a ta casa,
com no 't «vuig» no tinc qu' «anal».
- Casto Ingrata, més que ingraterna.
- Clareta «Angrata» o no, ya hu vorás.
- Pascual Tíralos a estos la capa,
vach a vore a don Damiá.
Li diré que doña Asunta
hu te tot molt enredrat
y vòl casar a sa filla
en lo fill d' ell, per salvar
tots els líos de la casa,
que d' això en sé un rato llarc.
- Casto Y además tinc atra còsa,
pa fer dinés a grapats.
- Clareta Si això «fola» aixina...
- Casto Tonta,
¿t' aniría yo a engañar?
En lo meu escapulari
porte ta imáche grabá,
y he fet a la teua imáche
un altaret a esta part (La del cor.
y te rese tots els díes.
Maredeueta...
- Clareta Molt mimosa) «Calam»...
- Casto Colometa sinse fèl,
bucho qu' em dus dins lo pap...
en la meua cañisóla
sòls tú te tens que parar.
Mensachereta... ¿Qué 'm díus?
- Clareta Si això «fola velitat»... (Parlen baix.
- Pascual Diré també qu' es l' Elvira
veleta de campanar,
que compromet a dos hòmens
y que això ha de acabar mal.
Y ell qu' es molt poruc, com tots
els que son adinerats,
se farà de nòstra banda.
- Rosario Em pareix molt be.
- Pascual M' en vach.

Rosario Torna pronte en lo que hacha.
Pascual Adeu. (A tots. Mutis foro dreta.)
Clareta Adeu, tío «Pascal».
Rosario M' en vach dins, que tinc faena,
que hacha formalitat. (Mutis primera dreta.)
Clareta Sí «señola».
Casto Sí señola.
(Vach a pèdre hasta el parlar).
Clareta Ala, anem a «vole»; esplicam
allò que m' has dit en antes.
Casto ¿Yo?
Clareta Sí, que tens una còsa
«pel» a «guañal» moltes chapes,
y com «invental» la «pólvola»
no «selá»... ni el chacolate,
«pelque» fa anys qu' eixes còses,
les dos están inventaes,
«vuig» que 'm digues eixa còsa.
Casto Te la diré en dos «palaures».
Fa pòc temps vingué a este pòble
un señorón d' eixos sabis
que van estudiant costums
per diferentes comarques,
y arrepleguen dicharachos
y coples y andevinalles.
Me va cridar al hostal...
Clareta ¿A tú?
Casto Per a encarregarme
li arreplegara les coples
qu' en la rodalá se canten,
diguentme que 'm pagaría
espléndidament l' encárrec.
Clareta ¿Cuánts dinés «pel» cada una?
Casto No arribárem a fer tracte,
mes lo manco quatre duros
per pesa, té que donarme.
Clareta Sent tan «señolón»...
Casto Lo manco;
pero mira, tú te calles.
Clareta Yo soc muda.
Casto (Pòc li falta).

Apareixen, per el foro esquèrra, mosén RAMON y SALVADOR, parlant afectuosament, asustant sa presència a CASTO y a CLARETA.

M. Ram. Ave María Purísima.

Clareta ¡El mosén!

Casto ¡Ay, quín empastre!

M. Ram. Tú así, en casa, de palique
y yo en la iglesia esperante.

Casto Yo he vingut a dirli a l' ama
que li fera el chocolate...

(CASTO está asaradísimo. CLARETA, volentlo salvar y fent botiches, diu:

Clareta Yo hu... ha... oit...

M. Ram. Llengua d'estopa.
allargueuse cuant en antes.

(CASTO s' en va cap al foro dreta, comicament enfadat.

Casto Buenos días. (Despedintse.

M. Ram. ¡Si no fora!...

Salvador Déixels estar.

Clareta Fent mich mutis) Buenas «taldes».

Salvador Adeu.

Clareta Ah, me s' olvidaba...,

(Moviment de contrarietat en mosén RAMON y SALVADOR.

la «señola» vòl «parlali».

Diu que «volá»... de «vindle».

M. Ram. Bueno,
que vinga cuan vullga.

Clareta «Glasies».

(S' en va per el foro esquerra, y al creuarse en CASTO, en el foro, se despedixen amorosa y ridículament.

Salvador Señor tío, ha aplegat l' hora
de saber la veritat.

M. Ram. Es que...

Salvador Escrúpols a una vòra.

Traga el seu pesar afòra
y parlem en claritat.

He sufragit... ¡Pareix mentira!
y he segut mut y hasta sort,
pero huí el meu cap delira.

¿Per qué diuen que soc bort?

¿Per qué m' abandoná Elvira?

- M. Ram. ¿Tot per això? ¡Pòbre chic!
Perque en té un atre més ric,
que sinse això no 't deixara.
- Salvador No; yo vulle donar la cara
y dispòst a tot estic.
- M. Ram. No val la pena eixa dòna
de promòure esta querella;
son caracter no l' abona.
- Salvador Yo no dic que siga bòna,
yo hu fas per mí, no per ella.
Yo nesesite saber
quí els meus pares varen ser
y sé que vosté hu pòt dir.
- M. Ram. Yo no puc ni vulle mentir.
- Salvador Ara ment sinse voler.
Perdone si m' he exaltat...
- M. Ram. Pensa quí soc pa tú y cuida...
- Salvador La vida en vosté he trobat;
mes... ¿Per a qué vulle la vida
si no tinc un nòm honrat?
- M. Ram. Cálmat, fesme eixe favor.
- Salvador Si es qu' estic loco, señor.
- M. Ram. ¡Pobret meu! (¡Cóm t' entoldaren!)
- Salvador Vosté sap que a mí em trobaren
En l' altar del Salvador...
En la iglesia hiá dos claus;
l' escolá no la va obrir,
pa qu' entrara yo en les naus;
sent vòltes li hu he oit dir.
- M. Ram. ¿Quína consecuènsia traus?...
- Salvador ¡Es una còsa tan fòrta!... (Vasilant.
Per la santa relichó.
Pels hàbits que vosté pòrta...
¿Quí va obrir aquella pòrta?
¿Quí va obrir la pòrta?... (En ansietat.
- M. Ram. Yo.
En la iglesia et vach entrar,
et deposití en l' altar, (Emosionadíssim.
después vach tornar a obrir
y lo qu' em falta que dir
no sé si hu podré acabar,

Salvador Mosén..., mire lo que pene,
¿quí fon ma mare, señor?

M. Ram. ¡Ay!... (Més mor que viu.

Salvador Li rògue qu' es serene.

M. Ram. La meua chermana Irene.

Salvador ¿Y mon pare? (En ansietat suprema.

M. Ram. Un vil traïdor,
que yo trobar no he pogut
més qu' en fervor he buscat.
¡Y es que Deu no hu ha vullgut!

Salvador Deseche ya eixa inquietut (Enerhic.
y donel per encontrat
y pagará lo que deu.
Dins de mí em crida una veu:
mata a qui ofengué a ta mare.

M. Ram. ¿Y matarás a ton pare?...
Pensa lo que dins, fill meu,
y pensa qu' en este día
un bes de mare t' envía
desde el sèl, un bes sagrat,
la que al pecar no sabía...

Salvador ¡Mare!... (Mirant al sel en fervor.

M. Ram. ¡Lo que era el pecat!

(Pausa en la que s' ha de vore que el MOSÉN té l' ànima
en la boca y SALVADOR enlait.

Com ya pares no teníem
els dos a sòles vivíem,
y asobint mos separábem
perque presisió teníem,
y per més que s' adorábem...
Yo en la siutat per a fer
la carrera qu' estudiaba,
ta mare venía a ser
la coloma a qui rondaba
en lo pòble l' esparver.
Va sosuir lo pasat
y huí estem baix la sentència
d' eixa imbèsil sosietat,
que castiga a la inosència
y conviu en el pecat.
Del traïdor res sap ningú,
ta mare está huí en la glòria

y yo recordant la història,
 vixe per a voler-te a tú
 y per a honrar sa memòria.
 Salvador (¡Es un sant!) Molls aûs que vixca.
 Yo encontraré al seductor
 y em vengaré, no patixca.
 M. Ram. ¡Perdónalo, Salvador,
 y que Deu mos assistixca!
 (Dignes y hasta solemnes, fan mutis per la esquerra.

PASCUAL, per el foro esquèrra y, seguidament,
 ROSARIO per la mateixa porta.

Pascual Bòn día. No hiá ningú.
 Vech que les còses s' enredren,
 pero yo vulle vore als hòmens
 en circumstansies com estes.

Rosario Hola, Pascual. (Eixint.

Pascual Et buscaba.

Rosario ¿Qué hiá de nòu?

Pascual Còses series.

La señora doña Asunta
 vindrá ara.

Rosario No te hu cregues.

Pascual Y vindrá en sa filla Elvira.

¡Mira si té pelendengues!

Procura que Salvador
 estiga cuan vinguen elles.

Vòl raonar la señora
 en el mosén asoletes,
 y deus fer que mentres tant
 Salvador y Elvira es vechen
 y qu' es parlen, si es posible,
 que yo vindré en Daniel mentres.

Rosario ¿En l' atre novio?

Pascual Sí, en l' atre.

Rosario ¡Pascual!... (Alarmá.

Pascual Deixa fer al mestre.

De que mos ix la combina
 em chue les dos orelles.

Saps, Rosario, que no falla
 un negòsi en que yo mèdie,

- y en este va el teu cariño
y no pòt fallarme este.
- Rosario Tinc molta pòr que la pasta
entre les mans mos s' enredre,
(¡che, qué tíol!) Y que mos còste
cara la broma.
- Pascual No penes.
¡Ah!, he parlat en don Damiá
lo que quedárem dientli,
y contra Elvira y sa mare
está que tira sentelles.
Pòt ser que vinga també,
pa qu' el mosén l' aconselle.
- Rosario Ve molt pòc per esta casa,
yo no sé per qué. (En misteri.)
- Pascual ¿Qué penses?
- Rosario Res. Anem a lo que anábem.
- Pascual Ya tens instruccións concretes
per esta banda, y per l' atra
de ta neboda, no penes;
ella y l' escolá se casen
sinse que ningú els arregle.
Son tontos els dos, y els tontos...
eixos naixen a parelles.
Y pa cuan casem als quatre
ya saps lo qu' em prometeres.
- Rosario Be, hòme, be.
- Pascual Y un' atra còsa
que me s' olvidaba.
- Rosario A veure.
- Pascual Cuan Salvador y Elvira
estiguen parlant, els entres
en el despach del mosén
o en un' atra banda, creume.
- Rosario ¿Y si no vòlen entrar?
- Pascual Ahí de les dòneshes llestes.
- Rosario Si se presenta un pretèst...
- Pascual Yo t' el donaré; no penes.
- Rosario Pascual, me tens en cuidao.
- Pascual De res. Deixa fer al mestre.

Apareix per el foro dreta Don DAMIA, mirant cautelós a totes bandes. ROSARIO el mira desconfiá.
PASCUAL satisfet de la seua òbra.

Damiá Eòn día.
Rosario Pase.
Pascual Bòn día.
Rosario (Tindrà raó l' hòme este). (Per PASCUAL)
Pase, no tinga reparo.
Damiá Yo el tinc de fer còses lleches,
pero de vindre a esta casa...
¿Qué mires; me vòls coneixer?
(A ROSARIO, qu' el mira en insistensia y desconfiansa.
Pascual Don Damiá, no siga aixina.
Damiá Disli al mosén que l' espere. (A ROSARIO)
Tú t' en vas cap a ma casa, (A PASCUAL)
y espérat a que yo aplegue.
¿S' hau tornat bobos els dos?
Rosario Vach corrent.
Pascual Mane com sempre.
(S' en van presipitats, ROSARIO per la esquerra y PASCUAL foro dreta.
Damiá Res en lo mon m' inspira més respècte
que m' inspira el mosén,
y la misió que huí me du a sa casa
preocupat y cavilós me té.

Mosén RAMON y SALVADOR, per la pòrta esquèrra.

M. Ram. Tant d' honor per ma casa.
Damiá Buenos días.
Salvador Deu el guarde a vosté.
Damiá Gracias, pollo. ¿Cóm van eixos es-
[tudis?
M. Ram. Enguañ a portat sis sobresalients
y dos prèmits d' honor. ¡Una hermosura!
Damiá (De casta li ve al galgo el ser llaucher)
M. Ram. (¿Qué vòl dir en això?) (Que ha oit.
Salvador Vostés seguixquen
y perdonen vostés.

(SALVADOR s' en va per la primera dreta. Mosén RAMON li dona cadira a Don DAMIA y queda asentat front a ell, com a la defensiva y espiant tots els seus ademans y moviments.

Damiá ;Es un encant de chic!

M. Ram. Gracias.

Damiá ;Qué llástima
el que no tinga un nòm com s' el mereix!

M. Ram. Aséntat. (Mirant a don DAMIA en rencor.

Damiá Lo que vullga.

M. Ram. Y no t' estrañe
t' apee el tractament.

Creume que 'm cansa ya davant dels atres
parlarte a totes hòres de vosté.

Eixe es un tractament que no mereixes,
que ya saps que 't conec.

Damiá Ramón, no 't consentixe...

M. Ram. Guarda l' enfado
qu' encara no he dit res.
Tú eres, Damiá, un... mal hòme.

Damiá Fent acció d' alsarse) A mí...

M. Ram. No t' alses.

Hu he de dir lo mateix.

Saps que chunts se criàrem en lo pòble,
yo era, com de tots, bòn amic teu;
tú que cap n' has tingut en esta vida
més qu' el teu interés,
te portares en mí com a lo qu' eres.

Damiá Anem acabar mal si em compromets.

M. Ram. No 't tinc pòr, com sé les teues mañes
tinc ahí al nebodet...

perque duc estos hábits, que a no durlos
no fora menester. (Dominant)

Els dos de igual edat; en ta cosina

Asunsió, festechar vach yo algún temps,
y tú fores noviet de ma chermana
la que huí ya está en Deu.

A Asunsió li portares atre novio
perque yo no tenía pròu dinés,
y tú a ma chermaneta te deixares

quisá... per lo mateix.

(Mirant a DAMIA, com si vullguera vórel el cor)

¿Qué anabes a dir tú? ¿Qué no es aixina?

Damiá Sí, hòme, aixina... be. (Dominat.)

M. Ram. A la teua cosina la casáreu
en un ric de bancals sinse dinés,
y tú et vares casar en una rica,
que un cromó..., vacha..., no aplegaba a ser.

Damiá Ramón...

M. Ram. Viudos els dos, per esta casa
veniu molt pòc, no més
cuan yo vos pue prestar algún servisi.
Digues huí lo que busques y acabem.

Damiá Ramón, no; es un favor que vinc a
[fervos.]

M. Ram. ¡Alabat siga Deu!

Damiá Sé qu' el teu nebodet y que l' Elvira,
ma neboda, se vòlen.

M. Ram. Yo no hu sé.

Se... volíen.

Damiá Pues be, encara se vòlen.

Pero el meu fill Daniel

qu' es tan bromiste y guapo, y tanta grasia
per a les dònesh té...

M. Ram. (La grasia de ser ric).

Damiá Li ha dit a ella
unes cuantes falòries...

M. Ram. O algo més.

Damiá Que li han omplit el cap de borum-
[balles,

armant a Salvador un cartapell.

No patiu per això; li he donat orde
al meu chicón Daniel,

que a la seua cosina, ni mirarla.

Viure tranquils, así no ha pasat res,

y ya qu' els chics se vòlen, que se casen
en la grasia de Deu.

M. Ram. ¿Tot eixe es el favor que vens a fer-
[mos?

Damiá En tot lo còr sanser.

M. Ram. ¡Cóm saps tú be, qu' en casa ta cosina

les còses no van be!

(S' alsa, digne y desidit, indicant a D. DAMIA que ha terminat l' entrevista)

¿Si no vòls atra còsa?...

Damiá

¿Es que 'm despaches?

M. Ram. Sí, hòme. ¡Salvaoret!...

Ix SALVADOR per la primera dreta.

M. Ram. Don Damiá que s' en va.

Damiá Pos sí qu' em tires.

Salvador ¿Tan pronte? (A D. DAMIA.

M. Ram. A idem) Pos ya hu veus.

Damiá Salvador, d' hasta luego. (En misteri.

Salvador Hasta que vullga.

Damiá Adeu a tots. (Carinhós a SALVADOR.

M. Ram. Enérchic) No tornes.

Damiá Mutis foro esquerra) Ya hu vorem.

M. Ram. Yo m' en vach als meus résos.

Salvador Y yo m' en torne
qu' estic llechint un llibre en interés.

M. Ram. ¿Estás preocupat?

Salvador Un poquet, tío.

M. Ram. No patixques, fill meu.

(S' en van, Mosén RAMON per la esquerra y SALVADOR per la primera dreta. Un moment queda l' essena a soles y apareixen...

Per el foro esquèrra CLARETA y CASTO, cantant y ballant.

Casto Yo sé una cansó
de fil y cotó.

Clareta L' agüela va a misa,
l' agüelo al «selmó».
«¿Cleus» qu' eixa també «aplofite»?

Casto No te «caplofitar», vacha,
segóns digué aquell señor
en que siga cansó, basta.

Clareta ¿Y tú en tens ya moltes?

Casto Moltes,

lo manco vintio coranta,
y com asò vacha aixina
anem a ferne una saria.
Clareta ¿De cansóns?
Casto Y de pesetes.
Clareta El «cantal» que m' entusiasma,
Castito. Vixca ta «male».
Casto Vixca eixa llengua... de plata.
Clareta M' en «entle» a «vole» al «Letol»
y a «dil» que ve la meu' ama.
Casto 'Torna «plonte». (Tapantse la boca.
Clareta Mutis primera esquerra) Denseguida.
Casto ¿Ma que la Clareta es guapa!,
y eixa llengua de fregall
que té, me fa molta grasia.
Tampòc yo, si be se «mila» (Ma a la boca)
soc aixabegó de palla.
De paisá estic pa qu' em prenguen
al bras; y si duc sotana
pa qu' em retraten...

Apareixen ROSARIO y CLARETA per la esquèrra,
raonant. CASTO supón que la según li a dit a l' atra
lo de les coples.

Rosario ¡Chiquilla!
Casto Ya li hu ha dit... la molt traca.
Es una cotorra.
Clareta «Glasies».
Y a la tía... Això faltaba.
Rosario ¿Y en tens ya moltes de coples?
Clareta Sí, «señola», sí.
Casto Trabucantse) Una «salia». (Contrariat.
Rosario Pero, ara, falta una còsa.
Vore a aquell señor cóm paga,
lo que dona y aón hu entrega.
Clareta Tú li pòses una «calta».
Casto Sí, dòna; ¿«selé» yo bobo?

- Rosario Crec que si.
 Claretà Díguesne, «ala»
 una, «pel» a que la tía
 conega la «mòstla».
- Casto Vacha.
 «Si vòls sopar no t' en vaches,
 sardines torrades tinc,
 caragòls de còrfa y mòlla
 y albercòcs del piñòl dins».
- Claretà ¿Qué tal?... ¿Qué li ha «palegut?»
 Rosario Molt be.
- Casto Ara en diré un' atra.
 «Una cansó cantaré
 en llisènsia del Alcalde,
 y si no 'm dona llisènsia
 no cantaré y encá guaño».
- Rosario Pos d' eixes també en sé yo,
 mira, una que té grasia.
 «Un sego estaba mirant
 com una casa es cremaba,
 un mut estaba cridant
 y un coixo carrechant aigua».
- Casto (S' establíx un pique en el que tots volen dir primer la
 copla que tenen embotellá.)
 «Ma mare m' envía a l' hòrta
 a guardar el melonar,
 y yo pegue micha vòlta
 y m' en vine a festechar».
- Claretà «Si tú «tingueles velgoña»
 a ma cosa no «vindlies»,
 «pelque simple» que has vingut
 ham amagat les «cadiles».
- Rosario «Les filaneres, cuan ixen
 de guañar el seu chornal,
 van a espolsarli les plomes
 al pardal de sen Chuan».
- Casto «La chica qu' es fa rocheta
 en lo mes de...
- Rosario Tonto, calla.
- ROSARIO diu estes paraules, al vore vindre...

Per el foro esquèrra a doña ASUNSIÓ y ELVIRA, explèndidament ataviaes. CASTO y CLARETA, se retiren cap al foro dreta, quedantse en ell parlant apart. Els atres tres personaches, en el sentro, pero colocantse la señoira més a la esquèrra.

Asunsió Deu els guarde.
Elvira Buenos días.
Rosario ¡Tant de be per esta casa!...
Asunsió ¿Está el mosén?
Rosario Sí, señoira.
Elvira ¿Y ningú més? (A ROSARIO.
Rosario En misterio) Que yo sapia...
Casto Al millor de la replega
 mos han tallat.

Mosén RAMÓN, per la esquèrra, intrigat.

M. Ram. ¡Qué alegría!...
 Veento, pareix que no hu crega.
Asunsió Estem venint cada día...
M. Ram. May es tart cuan el be aplega.
Clareta (Así còses pasen «glòses».)
Casto ¿Qué voldrá l' ama Asunsió?
Elvira Amagántmel, ¿que 't propòses?
 (A ROSARIO.
Asunsió Creume, Ramón, que hiá còses
 molt series en este món.
M. Ram. No debíes haber vingut.
 (Apart a ASUNSIÓ.
Asunsió Era presís.
M. Ram. ¿Per a qué?
Asunsió Vorás... (Apart al Mosén.
M. Ram. Párlam de vosté.
Elvira A Daniel el tinc vensut. (A ROSARIO.
 pero... (Parlen apart.
Clareta A CASTO) ¡Es guapa!
Casto Sí..., está be. (Parlen apar).
Asunsió Això que per mí penchares
 els hàbits... no sé si hu crega;
 que després per ells tornares.

M. Ram. Després que tú te casares.
 Asunsió Que 't compre qui no 't conega.
 Casto Coranta cansóns a quatre
 duros ca una.
 Clareta Contant en los dits) «Colanta...»
 Rosario (Y cuan éste es tròbe en l' atre...
 la trachèdia...)
 Elvira (No m' espanta).
 Casto (Bueno... y lo demés al batre).
 Asunsió Tú pòts obligarlo en tot.
 M. Ram. No fas això.
 Asunsió Es ton nebot.
 Fill de Irene. (En intensió.
 Desolat) ¿'tú... hu sabíes?
 Asunsió Sí, hòme, sí; fa molts dies.
 Casto Y no ne farem un brot. (A CLARETA.
 M. Ram. Calla, aserp. (Apart a ASUNSIO.
 Asunsió No.
 M. Ram. Parla espay.
 Asunsió Tú no eres.. valent.
 Rosario A ELVIRA, intrigá) ¿Ou? (Per el MOSEN y ASUNSIO.
 Elvira Calla.
 Asunsió (Eixe trache es la mortalla).
 M. Ram. Això no hu faré yo may.
 ¡Això hu fa la chent canalla!
 Asunsió Anem al hòrt.
 M. Ram. ¡Es un desvari!
 Asunsió Pa parlar...
 Rosario ¡Pareix mentira!
 M. Ram. T' empenhes... (Contrariat.
 Casto Inisiant mutis) Creu y Calvari.
 Clareta «Mila» tú. (A CASTO, per el MOSEN y ASUNSIO.
 Asunsió Quédad, Rosari,
 y fes compañía a Elvira.
 Clareta «Mosatlos»...
 Casto ¡Calla!
 Clareta ¿Qué fem?
 Asunsió Tú ves a casa a escurar. (A CLARETA.
 M. Ram. Y tú, bobo. (A CASTO.
 Casto ¡Be hu farem!
 Com ell no 's té que casar.
 M. Ram. Tú a la iglesia.

Asunsió

Ara tornem.

(Doña ASUNSIO y el MOSEN fan mutis per la esquerra. CLARETA y CASTO per el foro. Ya en ell, ducten entre anarsen per un costat o altre. S' en van per l' esquerra.

Elvira En qué quedem, Rosario, ¿está o no,
[en casa?

Rosario Pos no te qu' estar, dòna,
y ben pròp de vosté. Veent eixir a...

SALVADOR per la primera dreta.

Salvador Salut, Elvira.

Elvira ¡Quín susto m' has donat!

Salvador ¡Per pòca còsa!
Te desagra l' encontre. No m' estraña..

Elvira No 'm pòt desagradar, que vinc apòsta.

Rosario Perdónenme vostés, que la faena
huí due molt atrasá (y estic fent nòsa).

(Mutis ROSARIO per la segón dreta, deixant a ELVIRA
uu poc nerviosa y exaltá y a SALVADOR digne y seré..

Elvira Vach a obrirte el meu còr. Escolta y
[calla,

que lo que vach a dir, té molta fòrsa.

Salvador, tú has segut la vida meua,
y molt més que la vida, era una còsa,
més allá del dolor y l' alegría,
¡més allá del infèrn y de la glòria!
Era l' alé que d' els pulmóns s' escapa,
el pensament qu' en el servell se fòrcha,
la voluntat que les accions impulsa,
el futur, el present y la memòria.

Això fores pa mí y eres encara;
el meu còr, Salvador, no s' equivoca
y te sent así dins com te sentía.

Salvador Entonses...

Elvira Pero en contra hiá una fòrsa
que m' impedix volerte.

Salvador ¿Y quína es ella?

Elvira La paraula imposible que s' opòsa.

Salvador Si no t' espriques més...

Elvira Vach a esplicarme.
De una manera rasa y categòrica,

perque no puc volerte com en antes,
ni em pòts voler tú a mí, per més qu' em dòlga.
Salvador Acaba pronte ya, que m' impasiente.
Elvira Salvador, tú ya hu saps, soc yo una [dòna

que ha naixcut pa manar, per a imposarse,
pa lluir y triunfar a tota còsta,
pa ser envecha de les dònesh totes,
pa ser dels hòmens el torment de pròba.
Ser el encant dels ulls dels que me miren
y l' àrbit de la mòda.

Y això qu' es tota yo, la meua esència,
huí en día no pòt ser perque soc pòbra,
ni tú me pòts redimir d' eixa desgrasia
per ser pòbre també... y un' atra còsa...
un pòc ensomniador, un pòc poeta
y un pòc cobard. (Marcat.

Salvador ¡Elvira!

Elvira Un molt, tal vòlta.

Y per inadaptat, un ente inútil
pa la vida modèrna, tota pròsa.
Cuan un negòsi no combé, se deixa,
este negòsi nòstre... ya no impòrta.
Déixam volar a mí; yo seré rica,
que ha sero, Salvador, estic resòlta,
y siguent sempre honrá.

Salvador ¡Es imposible!

Elvira Seguiré honrá siguent, y siguent bona.

Salvador Hián atmòsferes que asfixien.

Elvira No te hu cregues.

Per molt qu' escampe son perfum la ròsa,
el perfum sempre es pur, y cuan la chafen,
el seu perfum millor al aire sòlta.

Salvador ¡Qué loca estás!

Elvira Pòt ser. Tú en cambi, mira,
empleant el talent en atra còsa
que no siga un amor sinse sustansia,
que les fòrshs enerva y les agota,
pòts ser un escritor que honre a sa patria
y que guaño dinés y fama y glòria.
Catedratic ilustre de les lletres...
o poeta de mòda.

Perque tú tens talent y tens vergoña.
De lo últim, creume, Salvador, t' en sóbra.
Si chunts volem seguir, el suisidi
mos espera, asechantmos a la pòrta;
fará cascú sa vía, y si presisa
jarranquemmos el còr... y vía a fòra.
T' he dit el meu sentir en tota l' ànima,
espere, Salvador, una respòsta.

Salvador Si fora lliure en mí deixarte o pèndret,
ya t' habera deixat, Elvira, (¡pòbra!)
seguir eixe camí que t' imachines,
de inefable plaer, de fama y glòria.
Perque te hu he de dir, pa dòna meua,
yo buscaba a la mare ans que a la dòna;
la mare que a sos püs als fills criara,
sinse tindre vergoña al món de fòra;
fills que foren dels dos ànima y vida,
sanc de la nòstra sanc, carn de la nòstra.
No buscaba a l' amant de expansiòns loques,
buscaba a la muller sensilla y bòna,
pa que la meua casa convertira
en temple del amor; dels fills, escòla.

Elvira Y en convent, ¿perqué no? P' al teu
[recreo,
en una mòncha a sòles; pero mòncha.

Salvador ¡Elvira!... Y cuan he vist, per ma des-
[grasia,

que no eres tú eixa dòna
y que no serviries per a mare
ni pa muller tal vòlta,
y he vullgut aborrrirte, ara me tròbe,
en que 't vullc més que may y en doble fòrsa,
no en aquell amor pur que mòr si pena,
més sí en l' amor que mata si ve l' hóra
en l' amor al perill que mos invita
en l' atracció al abisme que mos vòlta.
Y així había de ser; el meu còr era
urna plena d' amor qu' era una glòria,
y tú, en la clau d' un bes, vares obrirla
y l' ànima em donares a la vòlta,
y eixa ànima qu' es meua per a sempre
yo tinc que defensarla com a pròpia

y no haurá un valent que me l' arranque,
ni a bones ni per fòrsa.

Més qu' el sèl y la tèrra s' enchuntaren;
el teu amor, qu' es meu, ningú m' el ròba.

Elvira (Que tinga un bort un' ànima tan fina!
Estic d' amor y de vergonya mòrta).

Apareix ROSARIO, asaradísima, per segón dreta.

Rosario Señorets, per favor; escolten, pronte.

Salvador ¿Qué li pasa a esta dóna?

Rosario El señoret Daniel que s' aproxima.

l' he vist desde ahí dins, ya está a la porta.

Salvador Obri de bat a bat. (Com il·luminat.

Elvira ¡Vèrche santíssima!

Rosario ¿Qué va a pasar así?

Salvador Trácticamen resolt). ¡Ya h' aplegat l' hòra!

Elvira En esta santa casa no vullguera...

Rosario Evítenli al mosén, pena tan fòrta.

Elvira Y a la mamá. ¡Per Deu y per la Vèrche!

Víneten per así. (Señalant a la dreta.

Rosario ¡Be ha eixit la còsa!

(SALVADOR y ELVIRA, per este orde, fan mutis per primera porta de la dreta.

ROSARIO, va uns pasos cap al foro, per aon venen,
y per la dreta, DANIEL y PASCUAL. Estos entren
sinse saludar y el primer molt violent y sinse
llevarse el sombrero mirant a totes bandes.

Daniel Tío Pascual, me figure,
que s' ha equivocat vosté.

Rosario Buenos días. (Burlona.

Pascual Deu els guardi.

Daniel ¿Qué? (A PASCUAL, interrogatiu.

Rosario ¿Qué busca el señoret?

(ROSARIO y PASCUAL, se cambien señes de interro-
gasió.

Si es que se li interesa... algo...
pòt parlar clar.

Daniel Bueno..., es que...

Rosario Vosté busca a la senhora.
 ¿No es això?

Daniel Sí...

Pascual Això deu ser.
 (M' en vach a avisar al pare.
 Crec que encara aplegue a temps).
 (Mutis cautelós per el foro dreta.

Rosario La senhora, no patixca,
 está dins en el mosén.
 Si vosté vòl que la cride...

Daniel ¿Pero no hiá... ningú més?

Rosario Com haber... hiá més persones.
 Hiá... les que ya sap vosté.
 Lo que pasa es que una ignòra
 lo que busca el senoret.

Daniel ¡Elvira!... ¡Elvira!... (Cridant.

Rosario Pero, hòme...

Ixen, presipitats, per la esquèrra, mosén RAMON y
 doña ASUNSION.

M. Ram. ¿Qu' es lo que pasa?

Asunsió ¿Asò qu' es?

Daniel ¿Aón está la carasera
 de sa filla?

Asunsió Yo, no... sé... (Contrariá.

Daniel Dic carasera, senhora,
 per no dir lo qu' es mereix.

M. Ram. Pensa qu' estás en ma casa.

Asunsió ¿Eixa ofensa?...

Daniel Dic lo qu' es.

SALVADOR y ELVIRA, per primera dreta. Ell,
 seré y digne; ella pròu afectá. Impresió en els demés

Salvador Aquéll que falte a ésta dòna
 pena de la vida té.

M. Ram. ¡¡Salvaoret!!...

Asunsió ¡Mare meua!...

Daniel Yo no 't fea tan valent.
 ¡Señora!... ¿No veu el cuadro?

(A doña ASUNSIÓ.

Salvador ¡Ya n' hiá pròu!
M. Ram. No, fill meu.
Daniel Cálmat. Com yo... ya sabía
lo que así había d' haber,
pa que poguérem matarse
he portat dos ganivets.
No sigues... bort y defénsat.
Salvador ¡Mare meua!... ¡No puc més!
Daniel Ahí están, tría el que vullgues.
(Tirantlos damunt d' un inoble.
M. Ram. ¡No, Salvador! (Imperatiu.
Salvador ¡Hu vòl ell!...

(Agarra un ganivet. DANIEL fa lo mateix en l' atre y s' acometen fierament, pero antes d' aplegar al cos a cos,

Apareixen per el foro dreta, don DAMIA y PAS-
CUAL. El primer, d' un salt, se pòsa en mich de les
dos figures que luchén.

...¡Pues siga!
M. Ram. ¡Señor, apiádat!
Elvira ¿Qu' es lo qu' he fet yo?
Damiá ¡Fills meus!

(Impresió cheneral y suspensió de hostilitats.

Per Deu y per vòstre pare.
M. Ram. Entonses, ¿tú fores... pues...
el que pergué a ma chermana
Irene? (Gran sensasió en tots.

Damiá ¡Sí, yo vach ser!...
y pecador me confese.

Asunsió (Un pòc tart).

Damiá ¡Perdó, mosén!

M. Ram. Va a tirarse sobre don DAMIA, pero mirantse el hábit, diu:

Acateu, fills del meu còr
la chustisia que fa Deu.
A volerse com Deu mana;
tireu eixos ganivets
y no repetiu la essena...

Salvador Tío... (Deixant caure els dos el ganivet.

M. Ram. ...De Caín y Abel.

CUADRO Y FI DEL ACTE PRIMER

ACTE SEGÓN

La mateixa decorasió del acte anterior, Està tot aubèrt. Es a poqueta nit en l'estiu.

Al alsarse el teló, no hiá ningú en essena. Seguidament, apareixen CASTO y PASCUAL que venen parlant per el foro esquèrra.

Pascual No 't permetiré que ductes,
de que soc bòn amic teu:
ton pare y ta mare foren...

Casto Un hombre... y una *muquer*.

Pascual ¿Qué vòls dir?

Casto Es una copla
que yo deprenquí fa temps,
que de copies ne sé un rato
molt llarc.

Pascual Si, hòme, si; ya hu vech.
¿Y cuántes de valensianes
ne tens tú?

Casto ¿Qué díu vosté?

Pascual De les cansóns que arreplegues
per a aquell señor foraster,
¿cuántes ne tens ya?

Casto Yo ignòre...
lo que 'm diu. (No sabrás res.
Este es un competidor
y a mí no m' engaña ell.
Soc molt listo).

Pascual Ara mateixa
tindrem así al foraster
que ve a pagarli a Borrasca
la colecció que li ha fet
de refráns y dicharachos,
y a Catalino, el barber,
la que ha fet d' andevinalles
també per encárrec d' ell.

Casto Y la meua de les coples.

Pascual Bueno, ¿y tú cuántes ne tens?

Casto Yo en tinc una cuarentena.

Pascual Que a tres duros...

Casto ¿Ché, no més?
Yo me les miraba en cuatro.

Pascual A tres duros paga ell
les cansóns; refráns y dichos
a dos pesetes y a tres
y tocant a endevinalles,
dos duros..., es prèu corrent.

Casto Tres duros copla..., es barato.

Pascual Disne alguna y hu vorem.

Casto Clar, que si li la cantara
li había d' agradar més,
perque yo, mal m' está el diro
pero tinc molt bona veu..., (Fa probatu-
res en ella, demostrant que la te molt michana.
y seguida. De tots mòdos,
fijes y chusgue vosté.

«Marieta feste el moño
en lo gancho del cresòl,
perque va a vindre el teu novio
y et dira que no te vòl».

«Les dônes cuan son fadrines
totes pòrten sabateta,
y después que son casaes
espardeñes sinse beta». PASCUAL fa ac-
sió de voler parlar; pero CASTO no 'l deixa y seguix).

«Val més una llauraora
arromangã y sinse calses,
que catorse... lechovines
d' eixes que es pinten les galtes».

Pascual No 's menester que seguixques
ya he vist el bòn gust que tens.
¿Y en tens?...

Casto Cuaranta.

Pascual A tres duros...
son sent vint duros.

Casto (Contant en els dits y ductant. Chustets.

Pascual Y a la colecció, si vòls
li 'n afiches trenta més.

Casto Yo en tinc una cuarentena...

Pascual Yo trenta t' en sediré...
y et tròbes en mil pesetes;
pròu pa fer ton casament.

Casto ¿Y a quín prèu em sediría
les trenta coples vosté?

Pascual El prèu es lo de manco
perque, creume, lo demés
es evitar competènsies.

Casto Vinga, el prèu.

Pascual Estará be...
una peseta cada una.

Casto (Ya t' has caigut.) Be 'm pareix.

Pascual Ahí van les trenta coples; (Donantliles.
pero vinguen els dinés.

Casto Hòme..., ara.

Pascual Si no es ara
el negòsi no 'm convé.

(CASTO impresiona els papers aon van les coples.

Casto Del sepillo de les ánimes...
que li portaba al mosén.

Pascual Dinés. (¿Que impòrta d' aon siguen?)

Casto Ya els tornaré yo después.

(CASTO li entrega els dinés a PASCUAL a temps que ve.

CLARETA per el foro y presència l' operació.

Pascual Conformes.

Clareta ¡Ay! Buenas «taldes».

Casto Buenas tardes a vosté.

Pascual M' en vach a vore el retor
qué fa per díns.

(PASCUAL fa mich mutis esquerra.

Clareta Me «paleix»

que t' ha estafat este tío.

Pascual (Sis manchegos; está be).

Casto No tingues pòr, sé yo masa.

Pascual Que hiacha... coneiximent.

(S' en va per la porta de la esquerra.

Clareta Tú li donabes dinés.

Casto No pases ansia per res.

Clareta Ell «tila» l' am y el que pica...

Casto Ta tía el vòl...

Clareta Y embolica.

Ella «sablá pel» lo qu' es

Casto Raonem de lo qu' impòrta,

Clareta, del nòstre amor.

¿Me vòls molt?

Clareta «Pel» tú estic «mòlta».

Yo te vullc en la més «fòlta»
volènsa.

Casto Y yo en la millor.

El día que se casem,

¡qué dichosos que serem!

Clareta Tú pa yo y yo «pel» a mí.

Casto Uno pa ca dos serem.

Bueno dos pa ca ú.

Clareta Així.

Y «nòstla» balsa «selá»

una casa d' òli.

Casto Aixina.

Clareta Bueno, tú me «compléns» ya.

Casto Al replanell de la cuina

y en l' escala del sofá.

Clareta Y yo te «falé...»

Casto «¡Claleta!»

Clareta Bolillos de puntilleta
que p' això tinc molta salsa.
Casto Y yo et compraré una calsa
de fer màquines noveta.
Clareta Y mencharem cada día,
caldo en «alòs» de «caldela».
Casto Y ensalá al bañ de maría,
y tomateta en puchero
y estofao en chirivía.
Clareta Casto... ¡Qué «tolbá» me dus! (Suspirant.

Apareixen ROSARIO y PASCUAL per la porta esquèrra.

Pascual Así els tens ensomiant.
Rosario Be.
Clareta Si «talden» un instant...
Casto Mos encontren en Chesús,
o allí un poquet més avant.
Pascual Es una broma no més A ROSARIO).
pa riuremos.
Rosario Bueno, ves.
Casto ¡Clareta!...
Clareta ¿Qué?
Casto Feste cárrec...
Pascual M' en vach a cumplir l' encárrec.
Rosario D' hasta luego.
Pascual Mutis foro dreta). Hasta després.
CLARETA li fa un escaltet a ROSARIO que asentix en
lo cap.
Casto (A vorem a la vinguda
d' este señor)...
Rosario A CLARETA, per CASTO) Per la trasa...
Casto (¡Y la colección es menuda!)
Rosario Casto, abandona la plasa...
Casto (Así va a haber correguda).
CLARETA, inisia el mutis. CASTO, espía els seus mo-
viments com si se proposara acompanyarla).
Rosario A CLARETA)
D' así a un bon ratet, ¿compréns?

Clareta Adeu.
 Rosario Tonto, ¿que tú aón vas?
 Clareta Que lo qu' es en mí no vens.
 Casto Vach en tú y em donarás
 aquelles cansóns quo tens.
 (Mutis els dos, foro esquerra, ridículament amartelats.)
 Rosario Quíns contrasts pòrta la vida
 y qué raó té Pascual,
 cuan asegura qu' els tontos
 ya naixen emparellats.
 En cambi el chic y el mosén,
 quín trastorn pòrten més gran.
 M' en vach que ya están ahí.
 (Mutis per la esquerra.)

Apareixen mosén RAMON y SALVADOR.

M. Ram. Salvador, no.
 Salvador Sí; sí tal.
 Els hòmens som molt més fieres
 que les fieres veritat.
 M. Ram. No diré yo que no hu siguen,
 Salvador, pero no tant.
 Salvador Més fieres y senten manco
 l' instint de paternitat.
 L' Inclusa es una vergoña
 en la que hiá que acabar.
 El lleó, per ser lleó (En arranc.
 addòra sa pròpia sanc;
 sinse els seus fills no pòt viure
 el chacal, per ser chacal;
 el tigre vòl als seus fills,
 la pantera es mare amant.
 Els buitres en les montañes
 fan sos nius enamorats.
 ¡Tan sòlaments els hòmens
 tenen una casa gran
 per a almasenar als fills (Marcat.
 que al carrer varen tirar!
 M. Ram. ¡Son uns consèptes hermosos!

- Salvador D' un escritor molt humá,
que yo glòse en entusiasme
per lo que venen al cas.
- M. Ram. ;Y no ha paregut eixe hòme!
- Salvador ¿Per a qué? Falta no en fa.
Y yo quisá m' alegrara
si no el veguera més may.
- M. Ram. No digues això, fill meu.
- Salvador Dic, señor tío, quisá,
que yo no crec, señor tío,
lo de la veu de la sanc.
Y lo que se té a vegaes
per purs amors paternals,
sòls son mires egoistes.
;son intereses creats!
Qu' eixe tío...
- M. Ram. Salvador...
- Salvador Eixe... señor don Damiá.
- M. Ram. Ton pare.
- Salvador Mon pare..., bueno;
a no vorer encarats
a dos fills per a matarse,
pues yo l' habera matat,
es segur que no confesa.
;Qué había de confesar!
Y hu feu per temor del atre
per mí no habera fet tant.
- M. Ram. Pòt ser que tingues raó,
Salvador; en este cas;
mes no hu ductes, la familia,
es una còsa molt gran.
- Salvador Sempre hu había cregut,
y per poderla crear,
mon còr entreguí a una dòna
que m' ha correspòst molt mal.
- M. Ram. Perque tingam un mal pago
no debem per ell chusgar,
ni a la sosietat pencharli
faltes individuals.
- Salvador No vullga defendre, tío,
a esta absurda sosietat,

M. Ram.

a esta sosietat canalla
d' esparvers y d' allacráns.
Pero en ella la familia
se conserva sempre gran,
que arranca d' aquells temps bíblics
y s' aferma en los cristiáns.
En la familia está el pare
qu' en la seua autoritat,
marca als fills el camí rècte
per aon deuen caminar,
y mana y dispòn y ordena
en cariño paternal,
procurant que als seus no falte
el sustento cotidiá
per al còs y per a l' ànima;
Fé, Amor y Caritat.
Está també en la familia
el cariño fraternal,
tan llechítim dels que son
sanc de la mateixa sanc.
Per ell, digué Chesucrist:
«Vullgause com a chermáns».
Y es l' ànima en la familia,
la mare, eixe ser tan sant...,
¡que si en lo món no existira
se tindria que crear!
Eixa mare que disfruta
patint per sos fills amants.
Sinse l' amor de la mare,
fora el món un erial
y un infèrt

Salvador

M. Ram.

Tío y señor...

Un infern. No he exacherat.
La dòna, mateix que l' hòme,
deixa molt que desichar;
mes com dir dòna es dir mare,
la dòna es sublim y gran.
Per mare, del sèl la reina,
molt més que per reina val.
La trachèdia del Calvari
redimint la Humanitat,
no fora tan gran prodichi,

no fora un portent tan alt,
ja no tindre aquella mare
al pèu de la Creu plorant!
Salvador Deixe que l' abrase, tío.
M. Ram. Pren tú, fill meu, un abrás.

Don DAMIA, per el foro, dreta.

Damiá Ave...
M. Ram. Algú ve.
Damiá Ave María...
Salvador Sin pecado.
M. Ram. Pase avant.
Damiá No he vullgut pasara el día...
M. Ram. De vosté estábem parlant.
Damiá En demprés de lo d' ahir,
vinc a esta casa no més
mon sagrat deure a cumplir
a les ordens de vostés.

(Mosén RAMON oferix cadira a don DAMIA y se senten els tres.)

Daniel habera vingut
pero m' ha paregut pronte,
després vindrá per son conte,
me hu ha dit molt resolut.

Cumplida la par legal
en la llechitimasió,
que d' això em cuidaré yo,
tenim l' atra, la moral.

La que direm de familia;
pero que estant el mosén
que tant del mon sap y entén
y que a tot lo mon auxilia...

M. Ram. Mil gracias.

Damiá Achudará
a consertar eixa boda
en Elvira, ma neboda,
Salvador se casará.
Y yo seré el teu padrí (A SALVADOR.
d' ella la mamá, Asunsió,

y el mosén farà eixa unió
que ha segut vòstre destí.
Que si hast' ara, per la mòstra
se volguéreu en extrem,
per lo pasat no debem
tòrser la voluntat vòstra.

Salvador Eixe extrem..., li tinc que dir,
que 'l debem deixar per ara,
está molt resient encara...

M. Ram. Masa resient.

Salvador Lo de ahír.

M. Ram. Cuan se cure eixa ferida...

Salvador Huí no 's deu disposar res.

Damiá Pues yo he de dir a vostés
que té que ser en seguida
el pendre resolusió,
si no..., res de lo dit hiá...

Salvador ¿En qué?

M. Ram. ¿Qué vòls dir, Damiá?

Damiá En la llechitimasíó.

(S' alsa SALVADOR violent. Els demás l' imiten.)

Salvador ¿De mòdo, que subordina
a la seua conveniència,
una còsa de consiència?
¿Es que vosté se imachina...
ferme a mí tan gran favor
que yo me dec suchectar?...

Déixem a mí ventilar
les còses del meu honor.

Y en cuan al nòm que ofería
pòt guardárselo també,
que yo ya m' en guañaré
un atre de més valía.

Ni la grandea de España
té gran mèrit cuan s' hereta,
qu' es el que pòrta a la meta
el nòm que cadascú es guaña.

Y yo m' el tinc que guañar
perque duc segurs els pasos;
perque tinc còr y tinc brasos
y ganes de treballar.

Damiá Vech que no s' ham d' aclarir
y m' en vach. (Inisiant el mutis.)

Salvador Y en conclusió...
Vulle que sapia el meu sentir.
¡Que yo no puc agrair
lo que no he demanat yo!

Damiá D' hasta luego.

M. Ram. Hasta després.

Damiá ¡Qué pesar més gran m' endue!

M. Ram. Tú t' el has buscat no més.

Salvador Conec el seu interés;
mes agrairlo... no puc.
(Mutis don DAMIA, per el foro dreta.)

M. Ram. Salvador... ¡Qué roíns son!

Salvador ¿Això es lo qu' es diu un pare?

M. Ram. Pòsa en Deu la confiansa.

Salvador Sí, tío; y que donen gracias
a que 'm tròbe... com me tròbe;
a que tinc les mans lligaes.
¡Qué còses té la naixènsa...

M. Ram. ¡Fill meu!...

Salvador ...Més... desagradables!

PASCUAL, desde el foro esquèrra.

Pascual A la pau de Deu.

M. Ram. ¿Anemsen
al despach?

Salvador Sí...

Pascual Desde el foro) Buenas tardes.
(Mutis, per la primera porta de la dreta, mosén RAMON
y SALVADOR.)

Pascual ¿No hiá ningú? (Eixint.)

Apareix ROSARIO per la esquèrra.

Rosario No son molts...

Pascual Rosario, hiá còses graves. (Misteriós.)

Rosario No guañem pròu per a sustos.

Pascual Lo d' ahir va complicantse.

Rosario
Pascual

¿Més encara?

Més encara.

Y això que va ser molt trágic.
La señora vindrá luego.

Rosario
Pascual

¿Doña Asunta?

Doña diables.

Pa qu' el retor l' aconselle
sobre còses... complicaes.

Rosario
Pascual

¿Cóm hu saps?

D' aquella casa,

soc l' administrador... casi,
y per lo que m' interesa
seguixc les seues pataes.
En després vindrá sa filla
sinse sabero la mare,
que ara tem que Salvador
de les ungles se li escape,
y así ve la faeneta

en la que tens que achudarme.
Com ella pòrta als dos novios
engañant, al ú y al atre
si fem que Daniel escolte
mentres ton fill y ella parlen,
se descubrix la maraña
y Daniel s' allarga a escape
y tú n' ixes en la teua.

¿Sone yo listo o no, Rosari?

Rosario
Pascual

Pascual..., eres el dimòni. (Ductant.

Duré a Daniel cuant en antes
y tú ya te cuidarás
de qu' en bòn puesto s' instale.
M' en vach, que ve Vinagrera.

PASCUAL diu estes últimes paraules, per CASTO,
que ha aparegut per el foro esquèrra, molt content y
fregantse les mans.

Rosario
Casto
Pascual

Se fará lo que tú manes.
Buenas tardes, señor Dòcte.
Vinagrera, buenas tardes.

(Fa mutís, chirantse, per el foro esquerra.

Rosario ¿Aón vas tan alegre, Casto?
 Casto M' alegre de que s' allargue (Per Pascual.
 perque hián novetats... nòves
 que no 'm convé que se sapien.
 Rosario Pos mira qu' ell es molt llesto.
 Casto No se hu crega; es un mochaless.
 El qu' es molt llesto soc yo
 que l' he engañat...
 Rosario No t' alabes...
 Casto Pero..., ¿no ha vingut, «Claleta»?
 Rosario Mira, no 't burles, Vinagre.
 Casto Si no 'm burle, es que' em fa grasia,
 que d' eixa manera parle.
 Rosario T'ú si qu' eres grasiós..., bèco.
 Ya está ahí.
 Casto Aixina quedárem.

CLARETA, per el foro, incorporantse, cariñosa, al grupo que formen ROSARIO y CASTO, y en la llengua més sarabatana que may.

Clareta Sin pecado consebida.
 Rosario Ave María. (Reptantla.
 Casto ¡Sí, ave!
 (De ca día, esta Clareta,
 trabuca més les pa...laures.
 ¡Llengua més sarabatana!
 ¡En tan «clalet» que yo parle!)
 (A CLARETA.
 ¿Cóm has tardat tan en vindre?
 Clareta Ya saps tú que yo no miane.
 Casto ¿Pòrtes les cansóns?
 Clareta Donantli un paper) Les «pòlte».
 Ne tenim setanta «cuatle».
 Casto Més, perque yo en tinc de nòves,
 y, ¡cuidao que son maques!...
 «Cuan esperes al teu novio
 no deus empolvarte tant,
 que después al separarvos
 tens en la cara señals».

«Les fadrines de Molvedre
son altes y pesen pòc,
pa torrar una sardina
desbaraten tot lo fòc».

Rosario ¡Qué loco qu' estás, Castito!

Clareta Sí que son boniques.

Casto

Ale;

m' en vach, qu' está ahí el señor
que me va fer el encárrec
de les coples.

Clareta

¡Es de «veles»!

En l' hostel del tío Flare.

Casto

Vach, li presente la llista,
y en seguida me les pague,
vine a portarte els candongos...

Clareta

¡Casto!...

Casto

Pa que tú m' els guardes,
y a tres duros cada copla...
huitanta...

Clareta

¿No «elen» a «cuatle»?

Casto

No; son a tres, pero encara
ne tenim «plòu» pa casarse.

Rosario

El conter de la lechera.
Ves d' espay, no 's trenque el canter.

Clareta

Això, son anveches, tía.

Casto

Vach y torne quant en antes.

Clareta

¡Vixca ta «male», Castico!

Casto

¡Clareta, vixca ta «male»!

(CASTO, s' en va per el foro, molt alegre y cantant la
sigüent copla, popular per demés.

«Ya t' he dit una y mil vòltes
que no 'm pases pel corral,
que tinc les gallines sòltes
y m' espantarás el gall.»

Rosario

Es mochales, Vinagrera.

Clareta

Pos a mí «m' aglá» mochales.

Rosario

Es molt pòca diferència
lo que hiá del ú al atre.

Clareta

Bueno, dígalí al mosén...

Rosario

¿Qué lí dic, boca de canter?

Clareta

Que a «palali» «pel» a «volel»...

Rosario Que a vorel per aparlaríi.
 Claretà Això; «vindlá» la «señola».
 Rosario Serás servida.
 Claretà Adeu, «glasies». (Mutis.
 Rosario De cá día l' entenc manco.

Per primera, dreta, mosén RAMON y SALVADOR

M. Ram. ¿Ha vingut algú?...
 Rosario No; vingueren antes,
 Pascual y Casto l' escolá...

Salvador Y la chica.

Rosario (Tot hu saben).

M. Ram. ¡Ah!, sí; la nebodeta.

Eixe canari flauta de Clarita
 que pa compendre lo que díu, cuan parla,
 has d' ensendre...

Rosario ¡Mosén!...

M. Ram. Una serilla.

Rosario Ha vingut enviá per la señora,
 diguent que doña Asunta vé en seguida.

M. Ram. (¡Sempre eixa dòna!)

Salvador Tío... ¿qué li pasa?

M. Ram. No res. Te quedés y cuan entre avisa.
 No res, a SALVADOR. Lo demés a ROSARIO.

Rosario Se farà com hu mana. D' hasta luego.
 (ROSARIO fa mutis per la según dreta.

Salvador No 's disguste, señor; no siga aixina.

M. Ram. Si no 'm disguste, Salvador, me canse
 de tanta impertinènsia y osadía
 y he resòlt que s' acabe, huí mateixa.

Salvador ¿Quín mal vëndreli pòt?

M. Ram. Pòt ser qu' en vinga.
 (No estic segur de mí).

Salvador No 's preocupe.

Si de vosté parlaren... ¿Quí hu creuría?

M. Ram. No hiá ningú més alt que la calumnia,
 per molt baixa que siga
 y el que pa la calumnia motiu dona,
 mitat de culpa té de qu' existixca,
 y com eixa señora...

Salvador

¿Eixa señora?...

M. Ram.

Es lo mateix que sa filla. (Marcat.

Salvador

Per Deu, tío Ramón... y per ma mare
diga tot lo que sapia de l' Elvira.

¿Es qu' es d'òna d' historia?

M. Ram.

No; per ara...

es el... quadèrn pa escriurela.

Procura, Salvador, per tots els michos,
no ser tú qui l' escriga.

Salvador

Grasies, tío.

M. Ram.

Ya liu saps; no te s' olvide.

Salvador

Lo que vosté me diu no me s'olvida.

M. Ram.

Y ara, ¿aón vas? No t' esglayes y pren (aire.

vesten cap al casino o la botica.

Salvador

No m' atrevíxse a eixir, me va a pa-
(reixer

que tot lo mon me mira,

y diuen al pasar: —Al grandás eixe, quí li había de dir que ric sería.

Ha eixit fill del señor de la casona

y diuen que son pare el llechitima,

y hasta que la señora doña Asunta

ya l' almet per a novio de sa filla.—

Si tinc pòr a la chent.

M. Ram.

¡Qué cobart eres!

Salvador

Ya em contarà cuan eixa dòna vinga,
sions que porta y els propòsits
à lo que diga.

M' en vach fòra al hortet; m' enpòrte un llibre.

M. Ram.

Que Deu et beneixca.

(SALVADOR fa mutis per la esquerra, deixant cavilós a mosén RAMON.

Doña ASUNSIO y CLARETA, per el foro esquèrra.

Asunsió

Buenas tardes a tots.

Clareta

«Taldes» muy buenas.

M. Ram.

Pasen vostés avant.

Clareta Yo vech así a ma tía. D' hasta luego.
(Señalant a la segón dreta, per aon fa mutis.

Asunsió Bueno. (A CLARETA.

M. Ram. Vosté dirá.

Asunsió ¿No me dones cadira?

M. Ram. No fa falta,

per al temps que ham d' estar!

(Doña ASUNSIO, resolta, agarra una cadira y se senta.

Asunsió Moltes gracias. Me sente.

M. Ram. ¡Eres terrible!

Asunsió Y tú un ben educat.

M. Ram. Es presis, Asunsió, que asò s' acabe.

Asunsió Cuan ventilem l'asunte, mentres tant...

M. Ram. Dignes, pues, lo que vòls y acaba
(pronte.

Asunsió Saps qu' el teu Salvador no 'm va
(agradar

per a novio d' Elvira, cuan digueren
qu' estaben locament enamorats.

M. Ram. Perque hu sé no fa falta que seguix-
(ques;

y además, ell no pensa en ella ya.

¿A qué gastar saliva?

Asunsió Yo la gaste

perque huí es atre cas.

Huí vullc yo que se casen.

M. Ram. ¡Imposible!

Asunsió ¿Imposible? No tant.

Aséntat.

M. Ram. ¿Per a qué? Res has de traure.

Asunsió Aséntat y hu sabrás.

(Se senta mosén RAMON.

Després de fer l' oposisió tan fòrta,
que vach fer a eixa boda, m' he enterat
de que ma filla y Salvador se vòlen,
en un voler tan gran,
que no tenim mosatros dret ni fòrsa
pa tòrser eixa ferma voluntat.

Yo que he sabut voler en tota l' ánima,
y tú masa que hu saps...

Asunsió Em pòse en son puesto
y em pòse de sa part.
Lo nòstre no fon còsa...

M. Ram. Pues entonses...

Asunsió Perque tú eres un sant;
pero yo te volía..., hiá que vore
qu' eres un chic templat...,
y un algo vergoñós..., y pa la dòna,
un hòme vergoñós es... ideal.

M. Ram. ¡Ya n' hiá pròu!

Asunsió El llans de ta chermana
molt pronte saber vach,
perque vingue a contarmel...

M. Ram. No seguixques.

Asunsió Mon cosí, eixe canalla de Damià.
He guardat el secret vint anys y pico,
en això compendrás
si te volía yó o no 't volía.
Creume, qu'el sacrifici ha segut gran!
Eixe es un sacrifici que a una dòna
no se deu demanar.

Menos mal qu' eixe punt recapasita y reconeix al fill; sí, menos mal, pero a totes pasaes. ¿No hu sabíes?, fent de la seua hacienda parts iguals en l' atre fill, Daniel, que a estes hòres pensa cóm estarà.

M. Ram. Per això ya admitixes com a chènдре a Salvador: té nòm y capital...
¡Eres molt reroín!

Asunsió Soc una dòna
que sap lo que se fa,
y com res tinc que traure de ta banda.

M. Ram. Per ahí res.

Asunsió M' en vach,
y faré siga Elvira la que trate
en Salvador a sòles...

M. Ram. Aborrit). Bueno.

Asunsió El cas,
¿creus que sabrà tractarlo?

(Alsantse de la cadira.

M. Ram. Sent la una...
 es posible que sapia. (Alsantse dret.
 Asunsió Es natural.
 Adeu, ya et contaré còm va el negòsi.
 M. Ram. Eres una atrevida...
 Asunsió Fent mich mutis). Eres... un sant.
 ¡Clareta!...
 Clareta Asomantse) ¿Qué me mana la «señola»?
 Asunsió S' en anem. D' hasta luego (Al mosén.
 M. Ram. Acompañantia al foro). (¡D' hasta may!)
 (Mosén RAMON diu apart les últimes paraules y torna
 disgustat al proseni, fent mutis per la esquerra, dient:
 ¡Señor... Señor!... ¿Per qué aixina me pròbes
 si saps que yo no soc mal?

ROSARIO, per la segón pòrta de la dreita. Segida-
 ment PASCUAL y DANIEL, per el foro dreita.

Rosario No hiá ningú. ¿Qué còses més extrañes
 en casa están pasant!
 Pascual Pase sinse temor (A DANIEL) Ave María.
 Rosario Sin pecado, Daniel. Pasen avant.
 Pascual ¿El mosén y el nebot?...
 Rosario Per dins se tròben.
 No patixca.
 Pascual Rosario, tú ya hu saps.
 Daniel Es la intensió molt sana.
 Rosario Si no hu fora.
 no m' habera prestat...
 Daniel Eixa dòna, Rosario, qu' es molt filla
 de la seua mamá,
 a Salvador y a mí mos pòrta locos;
 a Salvador y a mí que som chermáns.
 Vindrá a parlar en ell... ara mareixa.
 Pascual Sí, Rosario ya hu sap.
 Daniel Y escoltant la conversa qu' els dos
 (tinguen,
 yo ya podré chusgar;
 y podré fer allò que me pertòque.

Y crega que amagar-me no m' agrá,
que yo done la cara cuantes vòltes
hu requerix el cas.

Rosario Yo ya hu sé, señoret; dónem paraula.
Daniel ¿De qué?

Rosario Que no eixirá
d' ahí dins. (Señalant la segón dreta.

Pascual Sí, Rosario.

Rosario Més que pase
lo que puga pasar;

que pòt ser amuntó. ¿No hu creu aixina?

Daniel Li done la paraula més formal.

Rosario Pase pues. (L' entra per la segón dreta.

Daniel Moltes gracias.

Pascual D' hasta luego.

Rosario El señor que mos pille confesats.

(PASCUAL s' en va, y tropesa en...

ELVIRA, que apareix per el foro.

Pascual ¿Aón va, señoreta Elvira,
y a sòles?

Elvira ¡Pareix mentira!
¿Per qué preguntes si hu saps?

Pascual Es que te ú tants de caps
que a vòltes el cap delira.

Elvira Pues, señor Dòcte, cuidarse,
qu' es la precausió primera
per a poder aliviarse.
Y es perillós confiarse...

Pascual (¡Saberes la que t' espera!)
Tot está ya preparat
de la manera millor.
Yo els sinc sentits he posat.

Elvira ¿Y está en casa Salvador?

Pascual Sí. Ya em dirá el resultat.
Ya está la Rosario ahí.
Adeu. (Mutis foro dreta.

Elvira A la mamá, mut.

Apareix ROSARIO, per segón dreta.

- Rosario Señoreta... ¿Me busca a mí?
Elvira Diga a Salvador que así
 l'espere. Al mosén, ni chut.
 (ROSARIO fa mutis per la esquerra.)
Elvira ¡Quíns bots me pega el meu còr!
 ¡Cálmate y sigues valent!
 (Portantse al cor la má esquerra.)
 Yo no sé per qué tens pòr;
 cuan ú díu allò que sent,
 la paraula es un tesòr.
 Huí es resòl la meua vida,
 que la meua dicha va
 en la partida empená.
-

Ix SALVADOR, molt serio, per la esquèrra.

- Salvador No 't fea tan atrevida.
Elvira Digues tan... enamorá.
Salvador ¿Qué 's lo que busques así?
Elvira Vinc buscant allò qu' es meu,
 y com tú no vens a mí...,
 yo m' en vinc al costat teu,
 ¡ya veus si es clar el meu fí!
Salvador Dóna que sinse temor
 d' eixe mòdo s' abandona
 se fa molt poquet favor.
Elvira Els grans pecats del amor
 el Deu del sèl els perdona.
Salvador Perdona, cuan es ú a sòles.
Elvira El meu es ú y el primer,
 y constant y verdader.
Salvador No, Elvira; que tú revòles
 al rededor del voler
 inconstant y desinqueta.
Elvira No hiá qui el meu voler tòrsa.
Salvador Sí, Elvira; tú eres veleta
 que s' inclina y s' está queta
 al aire que té més fòrsa.

- Elvira Tú no me podrás negar
pròbes de tèndra pasió,
que yo t' he sabut donar.
- Salvador Hasta qu' es va presentar
un atre més ric que yo.
- Elvira No; ya saps qu' eres ma vida.
Si alguna ofensa t' he fet
huí la plòre arrepentida,
el que be vòl may olvida.
¡Salvador!... ¡Salvaoret!... (En mimo.
Demánam, no tingues pòr,
algo en que puga enseñarte
del meu voler el tesòr.
¡Si te vach donar el còr,
ara qué podré negarte!
- Salvador No t' acòstes, veleidosa,
perque 't conec masa, Elvira.
- Elvira ¿Que 'm coneixes?... Es mentira.
Soc bona y soc cariñosa.
- Salvador ¿Dius que no te conec? Mira:
Elvira, tú t' has cregut
lo que se diu per ahí...
- Elvira Que tens pare conegut...
- Salvador Es sèrt; pero yo soc huí
pòbre com sempre he segut.
Yo asèpte apellido honrós.
Daniel es caballerós,
y sempre al meu deure fiel,
el nòm será per als dos
mes l' hacienda pa Daniel.
Que yo no puc aseptar
en mon mòdo de pensar,
en esta rara contienda,
més valors, ni més hacienda,
que la que 'm puga guañar.
Tórnatén a Daniel, pues,
qu' ell es ric y hòme de còr,
yo no puc donarte res.
Ara, pel nòstre decòr,
sent ell chermá meu com es,
será presís que li explique,

sinse afechir ni llevar...
el teu mōdo de pensar,
pa qu' el chuí al cas aplique
y puga en chustisia obrar.

Elvira ¡Canalla!... (Violentísima.

Salvador ¡Elvira!...

Elvira ¡Com sōna!

T' òdie en tot lo còr sanser.

¡Si no tens cap d' acsió bōna!

qu' eres fals en el voler

y traïdor en una dōna.

Pòts contarli al fachendós

de Daniel, tot lo que vullgues,

per igual vos òdie als dos.

Y tú es posible que cullgues

lo que tens sembrat. Adiós.

(ALVIRA, fa mutis, violentament, per foro esquerra.

Apareix DANIEL, per la segón de la dreta, causant
el asombro en SALVADOR.

Salvador Es la dōna despechá
que surt.

Daniel ¡Chermá meu de l' ánima!...

(Abrasant a SALVADOR que li correspon en efusió.

Salvador ¡Daniel!...

Daniel Salvador..., no extrañes

que yo me tròbe así en casa.

Persones que als dos mos vòlen,

m' han portat pa qu' escoltara

lo qu' eixa dōna et diguera,

¡eixa dōna qu' es molt mala!

El fí chustifica els michos,

perdónam.

Salvador De bōna gana.

Anem a vore al mosén;

vorás com s' alegra en l' ánima

de que sigam bōns chermáns.

Pasa.

Daniel Pasa tú.

Salvador No; pasa.

(Fan mutis, afectuosíssims, per la esquerra.

Casto M' ha estafat el tío eixe,
estic... que plòre... de rabia, (Plorant
yo no sé qué va a pasarme
en sé que Claretta hu sapia.
Yo, es clar, li diré: Claretta,
pos mira, la còsa es .. clara.

Rosario Be 's coneix que son chermáns,
la sanc no 's pòt tornar aigua.
¿Qué 't pasa, Casto... José?

Casto ¡Ay, Rosario, qué desgrasia!
(CASTO, esclata en un plor, comicament.
Els dinés per a casarinos
que s' els ha emportat la trampa.
(Y s' ha endut també els dinés
del sepillo de las ánimas).

Clareta ¿Qué, ya «pòltes» les «palpalles»?
 Casto ¡Esta no més me faltaba!
 ¡Ay, Clareta, vida meua!...
 ¡Qué «desglasiats» som! (Plora.
 Clareta «¡Calamba!»
 ¿No t' ha pagat aquell tíó?
 Casto Ni un chavo. ¡Tinc una «labia»!

Pascual Buenas. Pasant per la pòrta
me paregué oir jarana...

Casto Vosté, tórnem els sis duros,
qu' el negòsi s' ha fet aigua.
Vosté m' ha ti-mo-te-chat.

Pascual Espay en eixa paraula.
Casto ¿Més espay? Vosté em digué clar, qu' eixe señor pagaba tres duros per cada copla.

Pascual A mí me hu digué Borrasca.
Clareta Pos «mile»; ni una «peleta».

(Fent acció de dinés.

Casto Pero, vosté, me la paga.
Pascual Casto, serénat y conta lo que ha pasat.

Rosario Sí, hòme, parla. (Pausa.
Casto Bueno. Després dels saludos que podem dir d' ordenansa, m' ha dit: «asentes». M' asente.

(Ara fent un' atra veu.
«Vosté dirá». Yo portaba la colecció de les coples que 'm maná li arreplegara.
«Grasies, moltes gracias, pollo, déixeles damunt la taula.
L' acció seua es meritòria y que no se pague... es llástima».

Llástima la que faría, entonses, la meua cara.
«Vosté, así, va a tindre un prèmit espesial y d' importansia.

Les coples son per a un llibre que vach a publicar ara, y en ell..., el nòm de vosté anirà en primera plana, com a col·laborador y *folk-floriste* de casta».

¿Conque, yo, soc *folk-floriste*?
«Sí» ¿Y això té molta paga?
«Paga no ne té ninguna, pero dona honor y fama».

Pascual Com a que això val molt més que tots els dinés d' España.
Clareta «Pelo» això «pel» a «casalmos» no mos «selvix» pa «les».

Rosario Tú, calla.

Damiá ¡Fill del meu còr!
Salvador Cohibit) ¡Pare meu!
M. Ram. Eixampla, Damiá, el teu pit.
Ya no 's casa Salvaoret
en Elvira, ni se casa
tampòc el teu fill Daniel.
Els dos com a bònchs chermáns,
per la inspiració de Deu,
han acordat renunsiar.

Damiá A eixa dòna... Em pareix be.
M. Ram. Y yo, en quant a mí, ét perdone
 de tot còr.

Damiá Grasies, mosén.

Pausa. Don DAMIA, SALVADOR y DANIEL, parlant
apart molt afectuosament. Mosén RAMON, dirigit
una mira al grup que formen ROSARIO, CLARETA,
PASCUAL y CASTO, diu:

M. Ram. Mes, despejem este lóo
y encabant... raonarem.
Tú, «Claleta».

Clareta ¿Qué volía?

M. Ram. Demá de matí t' en vens
a esta casa; está ya vella
ta tía; yo hu estic més
y tú vindrás a servirnos.

Clereta De bona gana «vindlé».

M. Ram. De Casto..., no 't preocupes,
qu' este va per conte meu.
A mí no 'm fan pòr els pillos,
mes dels tontos ni l' alé.
A la presó van més tontos
que pillos; pero molts més,
qu' el pillo..., sap fuchir d' ella
y el tonto es fica... ell mateix
y Casto está huí a la pórtia.

Rosario ¿Está a la pòrta?

Clareta ¿«Pel» qué?

M. Ram, Del sepillo de les ànimes
s' en han volat els dinés...,
y Casto sap per aón paren
y quisá el Dòcte també.

Pascual Això ha segut una broma,
sinse malicia.

Casto En prec comic) Mosén...

M. Ram. Pascual, de les teues bromes,
tampòc me fie yo chens,
que no hiá un lío en lo pòble...

Rosario Señor...

M. Ram. Aon no 's tròbe ell. (A ROSARIO.
y no penses tú en casorios, (A ídem.
qu' es ridícul. Perdonen. (A Damiá y fills.
Y per a mantindre un vago
no es negòsi el casament.

Rosario Té raó. (En tota l' ànima.

M. Ram. Paseu, Damiá.
(Les últimes paraules les diu el MOSEN, señalant a la
primera porta de la dreta (el seu despach). Después, y
dirichintse al atre grupo, diu:
De mòdo que... ¿M' hau entés?

Damiá En lo permís... (Al atre grupo.
(Inisien el mutis cap a la primera dreta, al temps que...

Apareixen per el foro, esquèrra, doña ASUNSIO
y ELVIRA, vestides en elegansia.

Asunsió Buenas tardes.

Elvira Buenas.

Varios Buenas.

Rosario ¡Maredeu!

M. Ram. Pasen.

Pascual ¿Qué pasará así?

Casto Un dos de Mach... chicotet.

Asunsió M' alegre...

M. Ram. Pasen, señora.
(Doña ASUNSIO y ELVIRA, s' adelanten casi hasta
el sentro del proseni, provocatives.

Asunsió ...De que hacha así tanta chent.

M. Ram. Vostés venen a dir algo.
Pòt escomensar vosté (Dur y grave.

Asunsió Fa pòc temps en esta casa
ha pasat... un insident...,
una còsa qu' es impròpia
de tot hòme caballer.

Han insultat a ma filla
sinse raó y sinse dret.
Com no hiá hòme en ma casa
s' ha atrevit eixe... valent,
que ha segut Salvadorito. (Despresiativa.

M. Ram. Doña... Asunsió, sí que hu sent.
Pero yo aseguraría
que això no es sèrt.

Elvira Sí, que hu es.
Y en cuant a no tindre hòme
está equivocá, vosté, (A doña ASUNSIÓ.
perque sí que ne tenim.

Casto (Per mí no lu dirá, em pareix).

Elvira Que vengar la meua ofensa
yo li encomane a Daniel,
y sé que a gust ha de fero
com hòme y com a parent.

Damiá (T' equivoques).

Elvira ¿No es aixina?...

Daniel No es aixina, Elvira.

Casto (¡Olé!)

Elvira De mòdo... que preferixes
a un chermá... per... acsident,
a una dòna que te vòl
de tot còr.

Casto (Y en tot lo lleu).

Elvira Y que té donaes pròbes...

Asunsió ¡Elvira!...

Elvira ...D' eixe voler.
sinse faltar... al decoro. (Airà.

M. Ram. Ya n' hiá pròu. ¡Ya está be!

Daniel Y luego... en cuant a la essena
d' Elvira y Salvaoret,
la que yo vach presensiar
mich ocult...

Elvira ¡Traidors també! (Dura.

Asunsió ¡Qué asco d' hòmens!

Daniel Salvador,
se va defendre no més,
y va salvar son decòr
de pas que salvaba el meu.

Y en quant a que yo escoltara...,
señora, tenía dret, (A doña Asunsió.
a vore el còr de sa filla..
¡y a fé que ara sí que hu sé!

Salvador ¡En defensa de la honra,
tots els michos son desents!

M. Ram. De lo que ha pasat, Asunta,
tenen la culpa vostés.

Asunsió ¡Mascarat!... ¡Anemsen, filla! (Dura.
Demá, del pòble eixirem,
pa anar a la capital
en busca d' un atre ambient.

Clareta Yo tinc que «dili, seño!»,
que yo no vach en vosté.

Asunsió No me fas falta.

Casto (¡Quín susto,
m' habíen donat, redell!)

Asunsió Esta atmósfera m' aufega.
¡Anem, filla meua, anem!

(ELVIRA, dirichix a SALVADOR una mirá, aon van
chunts el rencor y el voler.

Elvira ¡Salvador!... (En angustia suprema.

Damiá ¡Me dona llástima!

Salvador Això es lo que deben fer.

(ELVIRA, al oir les paraules de SALVADOR, salta fu-
rriosa, diguent:

Elvira ¡Malaits sigau tots en esta casa,
els estrañs y els parents.
Tots sou iguals, sentina d' egoísmes
bastardos y rastres.
¡Anem a la siutat, mareta meua,
y nòstra vida en la siutat farem!
Que les ròses no broten ni se crien
en los terrenos herms,
y estos sepulcres blanquechats...

M. Ram. ¡Elvira!..

Elvira Sepulcre blanquechat; això es vosté.
No s' aufeguem así y, anemsen pronte
pa no tornar may més.

Damia No mos aneu a fer ninguna falta.
 Elvira ¡Anemsen, mare!... (Mirant furiosa a D. Damiá
 Asunsió Filla meua, anem...
 (Fan mutis les dos, violentament, per el foro, esquerra,
 deixant als demés personaches que queden en essena,
 irritats a uns y asombrats als demés.
 Casto Les dònesh tenen bula pa estes còses.
 ¡Vechesh qu' el dius!
 M. Ram. ¡Fills meus!
 No feu cas d' eixesh dònesh. Que surtíxquen.
 En la siutat encontrarán lo seu.
 Y ara vullgaush com chermáns.
 Salvador ¡Sí, tío!
 M. Ram. Y tú, pare delsh dos igual. (A don Damiá.
 Damiá Seré.
 M. Ram. Com a dos bóns chermáns...
 (Acostant, cariños, a SALVADOR y DANIEL que, for-
 tament abrasats, diu el últim:
 Daniel Serem aixina.
 M. Ram. ¡Aixina hu mana Deu!

CUADRO

FÍ DE LA COMEDIA

- Núm. 42 ¡Plora, plora, Visantet. - De Jesús Alvarez.
 43 ¡Un home! - De Pablo G. Bonell.
 44 L'alegría del dolor. - De Antonio Martín.
 45 Els rivals - De José M. Garrido
 46 ¡Mareta santa! - De Paco Comes.
 47 La peixca de la ballena. - De J. Peris Celda.
 48 Soc del atre. - De Pepe Pradells.
 49 ¡Mar adins!... - De Visent Alfonso. - Musica
 de J. Manuel Izquierdo.
 50 El As d' Oros. - De Felipe Meliá.
 51 La indigna farsa - De Eduardo Buil.
 52 Amor... per agraïment. - De A. Virosque.
 53 L'ombra del mal. - De Alfredo Sendín.
 54 La plaseta del Alivio. - De R. y J. Morell.
 55 ¡Ya tens mare! - De José Gómez Polo.
 56 La chiqueta. - De Daniel Herrero.
 57 Pulmonía triple. - De José María Alba.
 58 El gancho. - De Eduardo Buil.
 59 Bodes d' or. - De Rafael Martí Orberá.
 60 Miqueta. - De Felipe Meliá.
 61 A pas de chagant. - De Visent Alfonso.
 62 Churament sagrat. - De Paco Comes.
 63 Contrarietats amoroses. - De Enrique Beltrán.
 64 ¡Benehit amor! - De Arturo Casinos.
 65 No et fies de l' aigua mansa - De Eduardo Buil.
 66 Cacáus y tramusos... - De J. Peris Celda.
 67 Les últimes oronetes - De Alfredo Sendín Galiana.
 68 Guardes al camí - De Joaquín Borrás.
 69 Les miches cares - De Luis Martí. Ilustra-
 sions musicals de Pepe Martí.
 70 Lo que no torna. - De Felipe Meliá.
 71 ¡Seguixca la farsa!... - De Visent Alfonso.
 72 Chuant, chuant... - De Felipe Meliá.
 73 ¡5 de Maig!... - De Paco Comes.
 74 Els felisos - De Rafael Martí Orberá.
 75 Yo no soc yo. - De Luis Martí.
 76 Pilar y Micalet. - De Alberto Martín.
 77 L'avèspeta. - De Arturo Casinos.
 78 La salvació de Salvilla. - De Fernando Richart.
 79 El solo de flauta. - De J. Soler Peris.
 80 Perfums de la vida. - De Joaquín Borrás.
 81 El llop de la Murta. - De Mariano Serrano.
 82 Una conferència. - De José M. Alba y Luis Juan Alcaraz.
 83 Cuadro flamenco. - De J. M. Juan y E. Beltrán.
 84 ¡Alejo... t'has colat! - De Paco Comes.
 » 85 La Llangosta. - De José M.ª de la Torre y Visent Vidal.
 86 ¡Tosut! - De Mariano Serrano.
 87 Chent de cuidao. - De Mariano Serrano.
 88 Travesures de Miliét - De Arturo Casinos.
 89 Còrs de fanc. - De Luis Juan Alcaraz.
 90 Tenorio a la fòrsa. - De Arturo Casinos.

Una comèdia semanal, 40 sèntims.

OBRAS DE ESTA EDITORIAL

— NÚMEROS EXTRAORDINARIOS —

Les glándules de mono. - Per José M.ª Juan García y Enrique Beltrán. - 50 sèntims cada eixemplar.

L' amo y señor o Refranera valensiana - Per don Estanislao Alberòla. Tres actes, una peseta.

En dos actes, a 75 sèntims cada eixemplar.

Chent del día o Mil duros y automòvil. - Per don Rafael Martí Orberá.

Les chiques del barrio - Per J Soler Peris.

Voreta de l' Albufera. - Per Mariano Serrano.

Pobrets, pero honraets. - Per Felipe Meliá.

Lo que ningú sabia. - Per F. Puig - Espèrt

Vides trencaes. - Per don Estanislao Alberola y Alfredo Sendín Galiana.

Al pas del Nasareno. - Per Felipe Meliá.

¡Páre vosté la burra, amic! - Per Felipe Meliá.

El primer bes. - Per Arturo Casinos Moltó.

Pantomima. - Per F. Puig - Espèrt.

LA CUADRILLA DEL GATICO NEGRO

Por J. AZNAR PELLICER. - 3 ptas.

— BIBLIOTECA STELLA —

Se compone de tomitos de bolsillo a 1 Pta. tomo.

— ARTE VALENCIANO —

FOLCHI - SU OBRA :- Por Juan Lacomba.

En rústica: SEIS pesetas.

PICOTAZOS: De M. Pastor Mata: 2 pts.

Los Grandes Maestros del Renacimiento

Por don Manuel González Martí

Cuaderno de 32 páginas, 60 céntimos.

Tenemos a la venta las obras en castellano
de don RAFAEL MARTÍ ORBERÁ.

